

FORTIDSMINNEFORENINGEN

Til:

Oslo kommune

Plan- og bygningsetaten

postmottak@pbe.oslo.kommune.no

Referanse: PBE sak 201818270

Vår saksbehandler: SH/OHF

Saksnr:

Dato: 10.01.19

Regjeringskvartalet, Akersgata 44, gnr. 208, bnr. 5, Oslo

Innspill til søknad om riving av Y-blokka

Vi viser til rivesøknad for Y-blokka, som ble kjent for Fortidsminneforeningen i PBEs saksinnsyn, sak 201818270, jf. forhåndskonferanse med revidert referat 20.12.2018 (sak 201814377).

Etter Fortidsminneforeningens vurdering har rivesøknaden alvorlige mangler, dels pga. mangler i vedtatt reguleringsplan og planprosess. Vi oppfordrer PBE til å vurdere følgende momenter ved behandling av rivesøknaden, kort oppsummert:

- **Konseptvalgutredningen (2013) og statlig regulering S-4946 (2017) legger premissene for riving av Y-blokka. Grunnlaget er ikke tilstrekkelig utredet mht. bevaringsverdier, alternativer, miljøkonsekvenser mm. og bryter med demokratiske prinsipper og plan- og bygningslovens prosesskrav.**
- **Statlig reguleringsplan med konsekvensutredning har mangler som må karakteriseres som saksbehandlingsfeil, bl.a. ved at Y-blokka er unntatt fra relevante utredninger. Vi stiller spørsmål ved om reguleringsplan S-4946 er et legitimt grunnlag for å gi rivetillatelse, eventuelt om manglende utredninger kan kreves før rivesøknaden behandles.**
- **Det må foretas analyser av kjemiske tilsetningsstoffer i betongen med tanke på miljøkonsekvenser, kostnader mv. før rivetillatelse kan gis.**
- **Vi viser til prinsippet om meroffentlighet og ber om at flere av sakens dokumenter blir offentlige, bl.a. teknisk plan for flytting av kunst.**
- **Dersom rivetillatelse gis, bør det om mulig stilles vilkår om at riving av Y-blokka ikke gjennomføres før det er strengt nødvendig av hensyn til øvrig byggearbeid (antatt 2020–21).**

Fortidsminneforeningen fraråder på det sterkeste at Y-blokka rives. Riving vil være en internasjonal skandale, som står i grell kontrast til Norges ambisjoner om å ta kulturarv og klimahensyn på alvor. Demontering og gjenbruk av Picassos kunst er en uakseptabel løsning, kunstverkenes verdi er en uløselig og integrert del av arkitekturen.

Bakgrunn – verneverdi

Y-blokka var foreslått fredet i landsverneplanen for FAD i juni 2011, jf. kgl.res. 01.09.2006 om forvaltning av statens kulturhistoriske eiendommer. Y-blokkas verneverdi er solid begrunnet og kjent for PBE, likeså Fortidsminneforeningens engasjement for bevaring.

Arkitekt Erling Viksjøs regjeringsbygninger Høyblokka (1958) og Y-blokka (1969) ble planlagt som en helhet og er et hovedverk innen norsk etterkrigsmodernisme. Kombinasjonen av høyblokk og skulpturell lavblokk har internasjonale forbilder, som FN-bygningen i New York og UNESCOs hovedkvarter i Paris. Viksjøs arkitektur utmerker seg med en nasjonal tilnærming, der utviklingen av naturbetong med elvegrus og integrert kunst er i særklasse. Bygningene uttrykker det norske sosialdemokratiet og likhetsidealene i etterkrigstida på en unik måte. Høyblokka og Y-blokka hører sammen, Y-blokkas ikoniske form og foredlete bruk av naturbetong er en umistelig del av helheten. Picassos bidrag med fem kunstverk, hvorav to i Y-blokka, gir bygningene internasjonal verdi. Picasso/Nesjar startet med dette et samarbeid som varte i 17 år, til Picassos død, og skapte 34 kunstverk/skulpturer i naturbetong. Samarbeidet med Nesjar/Viksjø var utslagsgivende for en ny æra i Picassos kunstnerskap, noe som tidligere har vært mindre kjent.

Etter terrorangrepet 22. juli 2011 har Y-blokkas verdi blitt forsterket, ikke minst som symbol over demokratiske verdier som ikke lot seg knekke. Vi tilføyer at ingen norsk vernesak har vakt tilsvarende internasjonalt engasjement, blant annet:

- Europa Nostra, «The 7 Most Endangered 2016», Y-blokka ble utvalgt av en internasjonal fagkomité til kortlisten over de 14 mest truede kulturminnene i Europa
- ICOMOS International Heritage Alert 28. september 2016:
<https://www.icomos.org/en/get-involved/inform-us/heritage-alert/current-alerts/7940-red-banner-factory-st-petersburg-russia-open-letter-3>
- The 20th Century Society (UK) – Y-blokka er månedens kulturminne i mai 2016. Åpent brev til regjeringen, publisert i *Dagsavisen* 17.12.2018:
<https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/%C3%A5pent-brev-til-regjeringen-1.1249480>

Konseptvalgutredning (KVU) 2013

Regjeringen besluttet riving av Y-blokka 25.05.2014 på bakgrunn av KVU fra 2013. KVU er et finanspolitisk verktøy som ikke er ment for beslutning av byplangrep, slik det er gjort her. KVU belyser ikke konsekvenser eller ivaretar offentlig høring slik en planprosess skal gjøre, jf. poenger framført av statsviter Gro Sandkjær Hanssen, NIBR.

Daværende miljøvernminister Solhjell bestilte en tilleggsutredning fra Riksantikvaren om verneverdi og bruk høsten 2013. Her framheves de nasjonale verneverdiene til Høyblokka og Y-blokka, og det redegjøres for hvordan betongbygningene kan oppgraderes til passivhusstandard (Rambøll). Dette vesentlige innspillet ble ikke vektlagt av regjeringen/Statsbygg.

Vesentlige premisser for byutvikling og riving ble fastlagt altfor tidlig i prosessen, unndratt en grundig utredning og demokratisk medvirkning iht. plan- og bygningslovens prosesskrav.

Statlig regulering 2017 – alvorlige mangler

Søknad om riving av Y-blokka har grunnlag i statlig regulering for nytt regjeringskvartal, som følger konklusjonen i KVU: riving av Y-blokka og samlokalisering av departementene unntatt Forsvarsdepartementet.

I Kommunal og moderniseringsdepartementets *Reguleringsplanveileder* heter det (s. 10):

«De samme kravene til prosess og medvirkning gjelder for statlig plan som for en ordinær kommunal planprosess.»

I planarbeidet for nytt regjeringskvartal ble spørsmål om bevaring eller riving av Y-blokka utelatt fra reguleringsprosessen, KU og offentlig ettersyn. Dermed ble verken muligheter ved bevaring eller konsekvenser ved riving tilstrekkelig vurdert. At staten fraviker demokratiske prinsipper og forutsetninger i plan og bygningsloven er sterkt kritikkverdig. Dette forsterkes av at beslutningen er stikk i strid med råd fra alle relevante fagmyndigheter (Byantikvaren, PBE, Riksantikvaren, Klima- og miljødepartementet) og en rekke kulturorganisasjoner i inn- og utland. Det vil vekke internasjonal oppmerksomhet hvis et nasjonalt monument som Y-blokka går tapt.

Det faktum at riving av Y-blokka ble vedtatt forut for en reguleringsprosess, og utelatt fra utredningsplikten i plan- og bygningsloven, er etter Fortidsminneforeningens skjønn en alvorlig saksbehandlingsfeil. Fortidsminneforeningen stiller spørsmål ved den statlige reguleringsplanens legitimitet, i særdeleshet som grunnlag for riving av Y-blokka. Vi ber PBE vurdere om rivesaken kan avvises på dette grunnlaget.

Blant annet følgende forhold er fraværende eller mangelfullt utredet i statlig regulering/KU:

- bevaringsalternativet med Y-blokka som del av fornyet regjeringskvartal
- Y-blokka kombinert med sikring av Ring 1 (eller annen trafikk-løsning)
- alternative vurderinger av samfunnssikkerhet og sikring/bruk av Y-blokka
- miljøregnskap i et livsløpsperspektiv

Vi ber PBE vurdere om det kan stilles krav om slike utredninger før rivesøknaden behandles. Utredningene må være uavhengige og ikke styrt av regjeringens forutgående beslutning.

Klimaregnskap og miljøoppfølgingsplan

Klimaregnskapet som fulgte reguleringsforslaget i 2016 var oppsiktsvekkende tynt og i strid med forutsetningene. Ifølge planprogrammet, fastsatt av departementet, skulle det redegjøres for klimagassutslipp i et *livsløpsperspektiv*. I KU redegjøres det for klimagevinst ved redusert energibruk i driftsfasen. Anleggsfasen og rivebelastningen er *ikke* inkludert. KU burde vært underkjent på dette punktet.

I reguleringsbestemmelsene § 3.3.1 stilles følgende krav i forbindelse med rivesøknad:

- *Plan for massehåndtering og deponering*

Ifølge rivesøknaden fra Nordic er det «utarbeidet en Miljøoppfølgingsplan for kontrakt K901 Rivning som beskriver alle relevante miljømål (...)», Vi finner ikke denne i saksinnsyn. Det er dermed ikke mulig (for offentligheten) å vurdere om miljøoppfølgingsplanen svarer til kravene i Byggeteknisk forskrift kap. 9 mv.

Arkitekt Viksjø eksperimenterte med tilsetningsstoffer i sementvellingen for å bedre kvalitetene til naturbetongen, bl.a. aluminiumspulver. Han nevner også andre ikke navngitte kjemiske tilsetninger. Ifølge de tekniske analysene i rapport fra NIKU/Multiconsult/Civitas 2016 har Y-blokka eksepsjonelt gode egenskaper mht. nedbrytende faktorer som karbonatisering, riss, kloridinnhold mm. Tilsetningene i betongen er trolig aldri analysert. Her kan det være miljøbelastende stoffer som har konsekvenser for rivemetode, HMS, avfallsdeponering osv.

Fortidsminneforeningen forutsetter at PBE stiller krav om analyse av betongen i Y-blokka med tanke på tilsetningsstoffer og konsekvenser. Avfallsplanen må tilpasses funnene, og kostandene ved riving synliggjøres for beslutningstakerne. Rivesaken berører nasjonale hensyn knyttet til kulturarv, offentlig pengebruk og internasjonale miljøforpliktelser og har også stor allmenn interesse.

Vi bemerker for øvrig at eventuell riving av Y-blokkas 21 905 m² med gjennomgående betongkonstruksjoner vil være alt annet enn miljøforsvarlig forvaltning – en skamlett for Oslo som europeisk miljøhovedstad 2019.

Flytting av Picassos to kunstverk

Regjeringen/Statsbygg har forutsatt at Picassos kunstverk «Fiskerne» og «Måken» skal demonteres og gjenbrukes i RKV. Dette burde vært utredet i KU som del av reguleringsplanen, men i reguleringsbestemmelsene § 3.3.1 stilles følgende krav:

- *Ved rammesøknad for riving av Y-blokken skal det foreligge en teknisk plan for hvordan den integrerte kunsten i Y-blokken kan tas vare på.*

Rivesøknadens inneholder en teknisk plan for flytting av integrerte kunstverk, men denne er u.off. Plan for midlertidig plassering av kunstverkene er imidlertid offentlig. Ifølge NIKU m.fl.s rapport fra 2016 er man ikke sikre på at flytting av kunstverkene lar seg gjennomføre uten skader.

I lys av tidligere prosess og manglende utredninger er det viktig at flest mulig dokumenter i saken er allment tilgjengelige. Det er uforståelig at teknisk plan for flytting av Picassos kunst er unndratt pga. sikkerhetshensyn, jf. offl. § 21. *Unntak av omsyn til nasjonale forsvars- og tryggingssinteresser.*

Vi viser til statens ambisjoner om meroffentlighet og oppfordrer PBE om å ta en ny gjennomgang og frigjøre mest mulig av dokumentene.

Utsatt gjennomføring

Dersom PBE gir rivetillatelse for Y-blokka, ber vi om at det stilles vilkår om at rivingen ikke skal gjennomføres før det er strengt nødvendig av hensyn til øvrig byggearbeid. Riving av Y-blokka er planlagt høsten 2019. Samtidig framgår det av tidsplanen at arbeidene med kjelleren under den nye A-blokka ikke skal skje før 2021, og senking av Ring 1 i 2023/-24.

I pressekonferanse 28.09.2018 framhevet miljøminister Elvestuen at utbyggingen skal skje trinnvis, og at riving av Y-blokka ikke skal skje før det er nødvendig og eventuelt i etapper. Dette må legges til grunn.

Om klageadgang

I den statlige reguleringsprosessen var byråkratiet avskåret fra å benytte vanlige virkemidler for å ivareta nasjonale kulturminneinteresser: innsigelse, fredning eller alternativ plan. Klageadgang som siste utvei for å ivareta forsvarlig saksbehandling, var heller ikke til stede. Systemet med statlig regulering fungerte dermed ikke etter de demokratiske målene som ligger til grunn for norsk offentlig forvaltning.

Som interesseorganisasjon har Fortidsminneforeningen rettslig klageinteresse i saker som berører kulturminner. Vi forutsetter at et eventuelt rivevedtak fattet av PBE etter plan- og bygningsloven behandles som et ordinært enkeltvedtak der foreningen har klageadgang, jf. forvaltningsloven § 28.

Vi ber om at at Fortidsminneforeningen blir underrettet med kopi av PBEs vedtak i rivesaken.

Med hilsen

FORTIDSMINNEFORENINGEN

Ola Fjeldheim

generalsekretær

Kopi til:

- Oslo kommune, Byantikvaren
- Oslo kommune, byrådsavdeling for byutvikling
- Riksantikvaren
- Klima- og miljødepartementet
- ICOMOS Norge
- Europa Nostra Norge
- Oslo Arkitektforening
- Norske Arkitekters Landsforbund